

УДК 81'1:070.41 (7/8)

М.Д. Химинець – здобувач кафедри суспільних дисциплін та української мови Закарпатського державного університету

Мовна репрезентація американської влади у газетних статтях

Роботу виконано на кафедрі суспільних дисциплін та української мови

Закарпатського державного університету

У статті висвітлено актуальність дослідження концептів, зокрема політичних. За допомогою фреймового аналізу побудовано ієрархію фреймів для представлення знань про американську владу. Окреслено перспективу вивчення складного й багатоаспектного концепту АМЕРИКА на матеріалі газет.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, влада, фрейм, слот.

Химинец М.Д. Языковая репрезентация американской власти у газетных статьях. В статье освещается актуальность исследования концептов, в частности, политических. С помощью фреймового анализа построена иерархия фреймов для репрезентации знаний об американской власти. Представлена перспектива исследования сложного и многоаспектного концепта АМЕРИКА на материале газет.

Ключевые слова: когнитивная лингвистика, концепт, власть, фрейм, слот.

Khymynets M.D. Language Representation of American Power in Newspaper Articles. The article shows the topicality of studying concepts, especially political ones. A hierarchy of frames has been built to present the knowledge on American power with the help of the frame analysis. Prospects for the research of a

complex and multifaceted concept AMERICA on the material of newspaper articles have been elaborated.

Key words: cognitive linguistics, concept, power, frame, slot.

Постановка наукової проблеми та її значення. Нині в рамках антропоцентричної парадигми стрімко розвивається когнітивна наука, предметом дослідження якої є пізнання та пов'язані з ним процеси й структури. Когнітивна наука – це «парасольковий» термін, що об'єднує когнітивну психологію, когнітивну лінгвістику, філософську теорію когніції, теорію штучного інтелекту, нейрофізіологію та ін. [7, 9]. За допомогою різноманітних методів і прийомів вчені цих галузей досліджують найбільш складний феномен природи – людську свідомість і розум [2, 58].

Проникнути у свідомість людини намагаються за допомогою мови, яка є основним засобом фіксації, зберігання, переробки і передачі знання. Як відзначає В. Маслова, саме мова дає ключ до розуміння людської поведінки та забезпечує найбільш природній доступ до свідомості і мисленнєвої діяльності [3, 10-12]. Отже, мова як загальний когнітивний механізм, що відіграє роль в репрезентації й трансформації інформації, знаходиться в центрі уваги когнітивної лінгвістики.

Одиницями ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості та інформаційними структурами, які відображають знання та досвід людини, виступають концепти. Вони є певними посередниками між словами та екстралінгвальною дійсністю. Концепти є незалежними від мови, тому не випадково, що тільки їх частина знаходить свою мовну об'єктивацію [2, 89-92].

У вітчизняному та російському мовознавстві поширеною є думка про те, що концепт є найважливішим об'єктом дослідження когнітивної лінгвістики. Свідченням цього є поява величезної кількості наукових праць, присвячених опису окремих концептів. Зокрема, це дисертаційні роботи О. Задорожної, І. Казимир, Ж. Краснобаєвої–Чорної, Т. Печончик, Я. Приходи, О. Яцкевич, виконані на матеріалі української мови. Безперечно, ці дослідження зробили свій

внесок у розвиток української концептології, теоретичні засади якої були закладені в працях О. Воробйової, В. Кононенка, А. Приходька, О. Селіванової.

Однак в українському мовознавстві бракує робіт, які б досліджували сприйняття навколишньої дійсності одного народу очима іншого під кутом зору його мовного вираження. Тому мета нашої статті полягає у спробі дослідження концепту АМЕРИКА на матеріалі газети «Дзеркало тижня» за 2001 рік. Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) у концепті АМЕРИКА виділити фрейм «ДЕРЖАВА»; 2) застосувавши фреймовий аналіз, дослідити ієрархію фреймів для представлення знань про американську владу. Газетний матеріал є благодатною джерельною базою, в якій достатньо рельєфно відтворено зазначений концепт.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. В останні десятиліття надзвичайно поширеним явищем стало виникнення нових галузей дослідження на зіткненні різних наук. До таких належить і політична лінгвістика, утворена на перетині лінгвістики й політології, та тісно пов'язана з соціолінгвістикою, функціональною лінгвістикою, когнітивною лінгвістикою та лінгвістикою тексту [10, 5].

Найчастіше предметом наукових розвідок цієї галузі науки є політична комунікація. Натомість малодослідженими залишаються політичні концепти, до яких М. Піменова відносить концепти: політичних реалій, політичних органів влади, політичних об'єднань, діячів політичного управління державою, політичних діячів, національностей, населення країни і світу, політичного устрою країни, регіональні концепти та концепти країн [5, 48]. Саме до таких можна віднести концепт *Європа*, досліджений на матеріалі української публіцистики (Я. Прихода) та в сучасному англomовному дискурсі (В. Кравченко). Проте недостатньо вивченим залишається складний концепт АМЕРИКА, який і став об'єктом нашого дослідження.

На думку М. Нікітіна, всі концепти, як і відображувані ними об'єкти, мають певну структуру і є складними утвореннями, відрізняючись мірою, ступенем

простоти – складності. Розподіл на прості та складні концепти є умовним і залежить від вектора досліджень. Це твердження безпосередньо стосується фрейму – складного концепту, який складний не сам по собі, за своєю природою, а через те, що цьому поняттю з самого початку заданий вектор від простого до складного, тобто йому заданий хід думки від концепту-елемента до концепту-структури більш високого порядку [4, 61].

У тексті фрейми виділяються як окремі групи слів, які функціонують разом, оскільки вони мотивуються, визначаються й взаємно структуруються особливими уніфікованими конструкціями знання або пов'язані схематизаціями досвіду людини. З точки зору Ч. Філмора, фрейм – це система концептів, які співвідносяться так, що для розуміння будь-якого з них треба осягнути всю структуру, до якої входить цей концепт: якщо один концепт цієї структури вводить в текст або дискурс, то решта концептів автоматично стають доступними [6, 162].

Отже, фрейм – структура репрезентації знань, у якій відображено набуту досвідним шляхом інформацію про деяку стереотипну ситуацію та про текст, що її описує, а також інструкцію для її використання [8, 645]. Формально фрейми подають у вигляді структури вузлів (слотів) і відношень. Концепт АМЕРИКА ми спробуємо дослідити, застосувавши фреймовий аналіз.

Оскільки Америка – це одна з найбільших та наймогутніших держав світу, то в досліджуваному нами концепті ми виділяємо фрейм АМЕРИКА/ДЕРЖАВА. Під поняттям «держави» розуміємо систему офіційних органів, що здійснюють керівництво суспільством, а також сукупність людей та території, на якій вони проживають. Тому у фреймі АМЕРИКА/ДЕРЖАВА виокремлюємо субфрейм «Влада». Згідно з Конституцією США частина повноважень для здійснення державної влади передані федеральному уряду, а решта – штатам. На позначення найвищого керівництва держави вживаються такі загальні назви: *американська влада, американські власті, керівництво Америки* і, найчастіше, *уряд США*. Напр.:

«У перші ж дні після теракту американська влада заявляла, що для підготовки такого масштабного злочину були необхідні величезні гроші» [1, №39 (363), 10];

«Однак, як заявляли американські власті, на їхній заклик про заморожування поки що не відгукнулися африканські банки» [1, №39 (363), 10];

«Відповідно до цієї програми, під яку уряд США виділив 25 млн.дол., ракети надходять на Павлоградський механічний завод (ПМЗ) і там їх розбирають на ступені» [1, №31 (355), 13].

Оскільки Конституцією США передбачено поділ влади на три гілки, то субфрейм «Влада» заповнюється такими слотами: слот 1: законодавча влада, слот 2: виконавча влада, слот 3: судова влада.

Слот 2: виконавча влада є вершиною субфрейму 1, який складається з таких слотів: слот 1 субфрейму 1: президент, слот 2 субфрейму 1: віце-президент, слот 3 субфрейму 1: кабінет президента, слот 4 субфрейму 1: адміністрація президента, слот 5 субфрейму 1: міністерства та відомства (див. рис. 1).

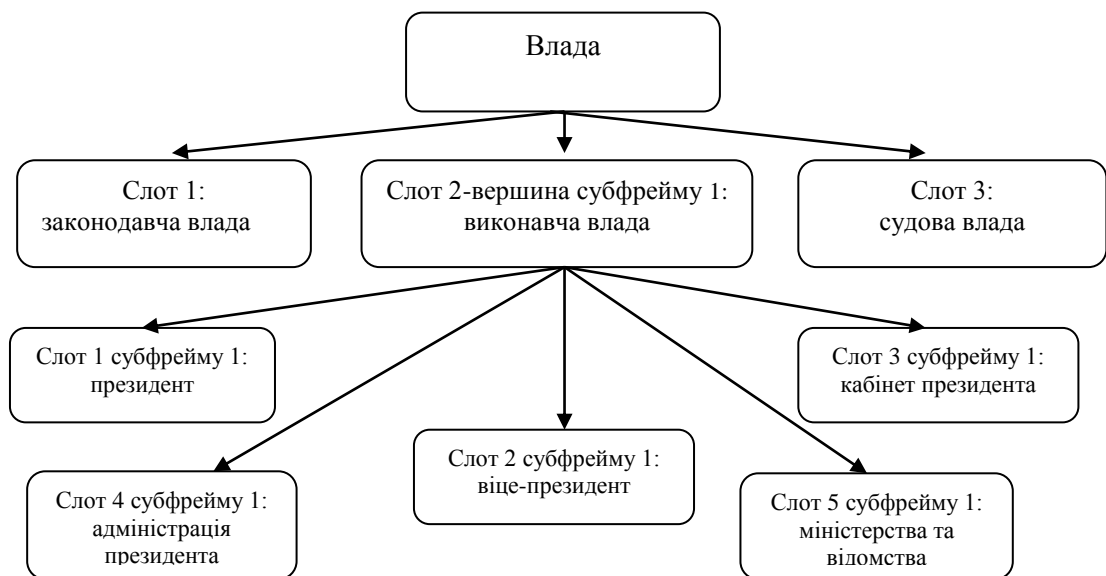

Рис. 1. Фреймова репрезентація субфрейму «Влада» у газетному дискурсі.

Продемонструємо це на фактичному матеріалі.

Слот 1 головного фрейму: законодавча влада. Законодавчим органом Америки є Конгрес, який складається з двох палат: верхня – Сенат, нижня – Палата Представників. Саме Конгрес встановлює податки, формує й утримує збройні сили, оголошує війну, визначає правила отримання громадянства та має повноваження в багатьох інших питаннях [9]. Напр.:

«Але ж саме Конгрес США відмовився 1999 р. прийняти закон про жорсткіші правила щодо «знання свого клієнта», мотивуючи це тим, що він загрожує громадським правилам» [1, №39 (363), 10];

«Завдання СОТ – ліквідація експортних субсидій серед країн-членів, але заявити про це в Палаті представників США чи французькому уряді не так просто» [1, №3 (327), 10].

Слот 2 головного фрейму/вершина субфрейму 1: виконавча влада.

Слот 1 субфрейму 1: президент. Виконавчу владу в Америці очолює Президент США. Найчастіше на позначення керівника держави вживається його прізвище або ім'я+прізвище (71 %), рідше – словосполучення *американський президент* та *президент США* (29 %). Зокрема, у газетних статтях за 2001 рік ми зустріли прізвища таких американських президентів: *Дж. Буша* (60 %), *Б. Клінтона* (20 %), *Р. Рейгана* (20 %), *Ф. Рузвельта* (8 %), *Дж. Кеннеді* (4 %). Напр.:

«Під час зустрічі високий американський гість підкреслив, що до Києва він приїхав не просто в рамках діалогу по лінії військових відомств, а як посланець Джорджа Буша» [1, №22 (346), 1];

«Торговельні «кити» Америки та Європи до останнього наполягали, аби членство Китаю у СОТ стало доконаним фактом уже до кінця минулого року – і, відповідно, президентською спадщиною Білла Клінтона» [1, №3 (327), 10];

«Наступною спробою забезпечити невразливість США було проголошення президентом Р. Рейганом 1983 р. стратегічної оборонної ініціативи (СОІ)» [1, №14 (338), 4];

«І ось, нарешті, подібну організацію створено – в урочистій обстановці, у тому самому Лівадійському палаці, де Франклін Рузвельт, Уїнстон Черчілль і Йосип Сталін домовлялися про повоєнну перебудову світу, за участі п'яти колишніх військових республік» [1, №22 (346), 5];

«З американської радарної станції в Пентагон пішла шифровка для президента Кеннеді: росіянин у космосі» [1, №14 (338), 18].

Слот 2 субфрейму 1: віце-президент. «Другою людиною» в Штатах є віце-президент, який формально очолює Сенат та верхню палату Конгресу: *«Відомо, що адміністрація республіканців відмовилася від практики створення двосторонніх комісій на чолі з віце-президентом США» [1, №48 (372), 1].*

Слот 3 субфрейму 1: кабінет президента. У склад Кабінету президента США входять найважливіші посадові особи виконавчої гілки влади – секретарі, які в нас іменуються міністрами, а відповідно сам орган – Кабінет міністрів. Напр.:

«Проте призначення в Кабінет міністрів новообраним президентом Америки Джорджем Бушем на посаду міністра енергетики Спенсера Абрахама додала ще більше проблематичності щодо можливості реалізації цього проекту» [1, №3 (327), 9].

Слот 4 субфрейму 1: адміністрація президента. Важливим органом виконавчої гілки є Виконавчий офіс Президента США, який у газетних статтях аналогічно до українського апарату зветься: *адміністрація США (33 %), адміністрація президента США (8 %), американська адміністрація (17 %), адміністрація Клінтона (Буша) (42 %)*. Напр.: *«На перший погляд, пропозиція нової адміністрації США може здатися копією рейганівської, 15-річної давності» [1, №22 (346), 5];*

«Остаточну позицію адміністрації нового президента США буде сформульовано лише наприкінці 2001 року, і в цьому плані виняткове значення має широке обговорення проблеми ПРО світовим співтовариством» [1, №14 (338), 4];

«Тож Україні відводиться велика роль як країні, що стабілізує ситуацію. Певне, і ми, і американська адміністрація виходитиме саме з цього» [1, №3 (327), 5];

«На ринку сьогодні відбувається таке: європейцям потрібне зростання євро, японцям вигідне зниження єни, і адміністрація Буша не перешкоджає їхнім спробам досягти бажаного» [1, №3 (327), 10].

Слот 5 субфрейму 1: міністерства та відомства. Також у структуру виконавчої влади входять численні департаменти (міністерства) та незалежні агентства. Зокрема, ми зафіксували назви таких відомств: *казначейство США, міністерство торгівлі США, міністерство фінансів США, американське оборонне відомство, силове відомство Сполучених Штатів.* Напр.:

«Відповідно до останніх даних міністерства фінансів США, у вересні європейці придбали через Інтернет американських активів лише на 3 млрд. доларів, тоді як у першому кварталі минулого року сума купівель американських активів інвесторами зі Старого світу становила 10-12 млрд.дол. щомісяця» [1, №3 (327), 10];

«Просто в кожному силовому відомстві Сполучених Штатів є своєрідно «підготовані» журналісти, котрі за рахунок особистих контактів традиційно одержують деякі відомості раніше від інших своїх колег» [1, №39 (363), 5].

Слот 3 головного фрейму: судова влада. Третю – судову гілку американської влади представляють Верховний та федеральні суди, напр.:

«Проте його заява не означає, що суд США зважить на його прохання і що Мельниченко, котрий у своїх інтерв'ю обвинувачував Президента в контактах із Лазаренком, захоче допомагати опальному экс-прем'єру» [1, №22 (346), 2].

Висновки. Отже, виділивши в концепті АМЕРИКА фрейм АМЕРИКА/ДЕРЖАВА і субфрейм «Влада» та застосувавши фреймовий аналіз, ми зуміли побудувати ієрархію фреймів для представлення американської влади, зобразивши її у вигляді структури даних. Зокрема, субфрейм «Влада»

заповнюється такими слотами: слот 1: законодавча влада, слот 2: виконавча влада, слот 3: судова влада. Водночас слот 2: виконавча влада є вершиною субфрейму 1, який заповнюється п'ятьма слотами.

Перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо у більш детальному дослідженні складного і багатоаспектного концепту АМЕРИКА у сучасному газетному дискурсі із застосуванням новітніх методик мовознавчих студій.

Література

1. Дзеркало тижня. – 2001. – №№ 3 (327), 14 (338), 22 (346), 31 (355), 39 (363).
2. Кубрякова Е.С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина; ред. Е.С. Кубрякова. – М., 1996. – 208 с.
3. Маслова В.А. Введение в когнитивную лингвистику / В.А. Маслова. – М.: Флинта. Наука, 2004. – 204 с.
4. Никитин М.В. Развернутые тезисы о концептах / М.В. Никитин // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2004. – № 1 (001). – С. 53–64.
5. Пименова М.В. Политическая концептуальная система / М.В. Пименова // Политическая лингвистика. – 2010. – № 2 (32). – С. 48–56.
6. Полюжин М.М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення: Монографія/ М.М. Полюжин. – Ужгород: Закарпаття, 1999.–240 с.
7. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова , И.А. Стернин. – М.: АСТ: Восток – Запад, 2007. – 314 с.
8. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
9. Сполучені Штати Америки [Електронний ресурс]: електр. енцикл. – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Сполучені Штати Америки](http://uk.wikipedia.org/wiki/Сполучені_Штати_Амери́ки).
10. Чудинов А.П. Политическая лингвистика: учеб.пособие / А.П. Чудинов. – 3-е изд., испр. – М.: Флинта: Наука, 2008. – 256 с.